

УДК 378.14.015.62:616.31

DOI <https://doi.org/10.35220/2078-8916-2022-43-1.6>**О.А. Удод,**

доктор медичних наук, професор, професор
кафедри стоматології № 1, Донецький національний
медичний університет, бул. Машинобудівників, 39,
м. Краматорськ, Донецька область, індекс 84331,
o.a.udod@dnmu.edu.ua

Г.С. Вороніна,

доктор філософії, доцент кафедри стоматології № 1,
Донецький національний медичний університет,
бул. Машинобудівників, 39, м. Краматорськ, Донецька
область, індекс 84331, annavoronina2812@gmail.com

В.Г. Центіло,

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри
стоматології № 1, Донецький національний медичний
університет, бул. Машинобудівників, 39,
м. Краматорськ, Донецька область, індекс 84331,
vitaliy.tsentilo@gmail.com

Г.Ю. Апекунов,

кандидат медичних наук, асистент кафедри
стоматології № 1, Донецький національний
медичний університет, бул. Машинобудівників, 39,
м. Краматорськ, Донецька область, індекс 84331,
apekuny@gmail.com

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО СТРУКТУРОВАНОГО ПРАКТИЧНОГО (КЛІНІЧНОГО) ІСПИТУ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СТОМАТОЛОГІЯ»

Мета дослідження. Аналіз підсумків об'єктивного структурованого практичного (клінічного) іспиту під час атестації здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 221 «Стоматологія» у Донецькому національному медичному університеті у 2021 році. У процесі підготовки до іспиту в університеті було розроблено відповідне положення про його організацію, проведення й оцінювання, складені переліки типових завдань діяльності, умінь та навичок. У структурі передбачено десять станцій, згрупованих у комплекси, відповідно до переліку екзаменаційних навчальних дисциплін. З десяти станцій дев'ять були практичними, одна – клінічною. Було розроблено необхідне методичне забезпечення кожної станції трьома мовами. Оцінювання виконання здобувачем завдання проводили за контрольними чек-листами, які на практичних станціях містили 10 пунктів (кроків), на клінічній – 16, максимальна оцінка на станції становила 5 балів. Підготовка та проведення іспиту визначили низку адміністративних, методологічних, організаційних та матеріально-технічних проблем. Іспит потребує команди висококваліфікованих фахівців із належним досвідом науково-педагогічної, лікувальної, організаційної й адміністративної роботи. Необхідні дорогі поліфункціональні фантоми та тренажери,

відеозаписи обстеження стоматологічних пацієнтів, архів клінічних фото- та рентгенологічних знімків тощо. Окремо треба підготувати екзаменаторів з обов'язковими тренінгами та пілотним варіантом іспиту. Великий обсяг документів, які мають бути підготовлені та використані під час та після іспиту, можна скоротити завдяки переведенню їх частини в електронний формат із наявністю функції автоматичного підрахунку результату складання іспиту кожним здобувачем. **Висновки.** Набутий позитивний досвід дозволяє дійти висновку, що об'єктивний структурований практичний (клінічний) іспит виглядає цілком дієвим і сучасним способом оцінки знань і вмінь здобувачів вищої освіти в рамках компетентнісного підходу до освітнього процесу.

Ключові слова: вища освіта, спеціальність «стоматологія», здобувачі ступеня магістра, атестація, об'єктивний структурований практичний (клінічний) іспит.

О.А. Удод,

Doctor of Medicine, Professor, Professor of the Department of Dentistry № 1, Donetsk National Medical University, 39 boulevard Mashynobudivnykiv, Kramatorsk, Donetsk region, Ukraine, postal code 84331, o.a.udod@dnmu.edu.ua

Н.С. Вороніна,

PhD, Associate Professor of the Department of Dentistry № 1, Donetsk National Medical University, 39 boulevard Mashynobudivnykiv, Kramatorsk, Donetsk region, Ukraine, postal code 84331, annavoronina2812@gmail.com

В.Г. Центіло,

Doctor of Medicine, Professor, Head of the Department of Dentistry № 1, Donetsk National Medical University, 39 boulevard Mashynobudivnykiv, Kramatorsk, Donetsk region, Ukraine, postal code 84331 vitaliy.tsentilo@gmail.com

Г.Ю. Апекунов,

Candidate of Medicine, Assistant of the Department of Dentistry № 1, Donetsk National Medical University, 39 boulevard Mashynobudivnykiv, Kramatorsk, Donetsk region, Ukraine, postal code 84331, apekuny@gmail.com

EXPERIENCE OF CONDUCTING AN OBJECTIVE STRUCTURED PRACTICAL (CLINICAL) EXAM IN DENTISTRY

Purpose of the study. Analysis of the results of an objective structured practical (clinical) exam during the certification of applicants for higher education with a master's degree in 221 Dentistry at Donetsk National Medical University in 2021. In preparation for the exam at the university, the relevant regulations on its organization, conduct and assessment were developed, and lists of typical tasks of activities, skills and abilities were compiled. The structure provides for ten stations, grouped into complexes, according to the list of examination disciplines. Of the ten stations, nine were practical and one was clinical. The necessary methodological support for each

station in three languages was developed. Assessment of the applicant's performance was performed on checklists, which in practical stations contained 10 points (steps), in clinical – 16, the maximum score at the station was 5 points. The preparation and conduct of the exam identified a number of administrative, methodological, organizational and logistical problems. The exam requires a team of highly qualified specialists with some experience in scientific and pedagogical, medical, organizational and administrative work. Expensive multifunctional phantoms and simulators, videos of dental patients' examinations, archive of clinical photos and X-rays, etc. are needed. Examiners with mandatory training and a pilot version of the exam should be prepared separately. The large amount of documents that must be prepared and used during and after the exam can be reduced by translating some of them into electronic format with the function of automatic calculation of the result of the exam by each applicant. **Conclusions.** The gained positive experience allows us to conclude that an objective structured practical (clinical) exam looks like a very effective and modern way of assessing the knowledge and skills of higher education students within the competence approach to the educational process.

Key words: higher education, specialty dentistry, candidates for master's degree, certification, objective structured practical (clinical) exam.

Постановка проблеми. Процес реформування вітчизняної охорони здоров'я, який триває протягом останніх років, відбувається певним чином синхронно з низкою кардинальних перетворень в освітньому просторі, зокрема й у системі до та післядипломної вищої медичної та стоматологічної освіти, що, безумовно, відбиває широко анонсовані загальні євроінтеграційні прагнення. Освітні зрушення, окрім іншого, торкнулися формування принципово нових підходів до державної атестації здобувачів вищої освіти в галузі охорони здоров'я.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 334 «Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями в галузі знань 22 «Охорона здоров'я», атестація здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, ступеня вищої освіти магістра за спеціальностями галузі знань 22 «Охорона здоров'я» здійснюється у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту (далі – ЄДКІ) [1]. Згідно з даним документом, для здобувачів за спеціальністю 221 «Стоматологія» кваліфікаційний іспит складається із двох обов'язкових етапів на третьому та п'ятому роках навчання. Перший етап передбачає одночасне проведення інтегрованого тестового іспиту «Крок 1. Стоматологія» з фундаментальних медико-біологічних навчальних дисциплін та тестового іспиту

з англійської мови професійного спрямування. На другому етапі здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати свої знання та вміння із професійно орієнтованих (клінічних) дисциплін, які мають бути оцінені під час проведення інтегрованого тестового іспиту «Крок 2. Стоматологія» та практичного (клінічного) іспиту, який, відповідно до наказу МОЗ України від 19 лютого 2019 р. № 419, необхідно проводити у формі об'єктивного структурованого практичного (клінічного) іспиту (далі – ОСП(К)І) [2].

Цей іспит, як альтернатива наявним на той час підходам до оцінки клінічних та професійних компетенцій, уперше був запропонований ще в 1975 р. Роналдом Харденом [3, с. 448]. Натепер дана форма оцінювання успішно застосовується під час проведення іспитів як на додипломному, так і на післядипломному рівнях освіти в таких країнах, як США, Канада, Велика Британія тощо [4, с. 481]. У нашій країні, зокрема, для випускників закладів вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» досвід проведення іспиту в такій формі дотепер був мінімальним. Із 2016/2017 навчального року ОСП(К)І проводили як пілотний проект лише в декількох закладах вищої медичної освіти [5, с. 106; 6, с. 88]. Наприкінці минулого навчального року вперше цей іспит був проведений і в Донецькому національному медичному університеті, у зв'язку із цим цілком доцільним виглядає необхідність підбити його підсумки, визначити переваги та слабкі сторони, що має бути врахованим та слугувати методологічним підґрунтям для оптимізації організації та проведення такого іспиту.

Мета дослідження – зробити аналіз підсумків ОСП(К)І під час атестації здобувачів ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 221 «Стоматологія» у Донецькому національному медичному університеті у 2021 р.

Згідно з нормативними документами та набутим досвідом колег з інших закладів вищої освіти України, підготовка до проведення ОСП(К)І розпочалася за декілька місяців до кінця навчального року та, відповідно, термінів іспиту. Передусім викладачами випускаючої профільної кафедри стоматології разом з адміністрацією університету було розроблено, обговорено та затверджено «Положення про організацію, проведення й оцінювання об'єктивного структурованого практичного (клінічного) іспиту за спеціальністю 221 «Стоматологія». Виходячи із ключових принципів ОСП(К)І, як-от об'єктивність, структурованість та клінічність, а також базуючись на

вимогах Стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, був визначений зміст ОСП(К) І, складені переліки типових завдань діяльності, умінь та навичок [7].

Колективом профільної кафедри було зазначено, що структура іспиту передбачає послідовне проходження кожним здобувачем десяти станцій, які мають бути згруповані в комплекси, відповідно до екзаменаційних навчальних дисциплін, за якою з яких повинна бути виставлена відповідна оцінка. На станціях 1, 2, 3 здобувачі екзаменувалися з навчальної дисципліни «Терапевтична стоматологія», станціях 4, 5 – з дисципліни «Ортопедична стоматологія», станціях 6, 7 – з дисципліни «Стоматологія дитячого віку», станціях 8, 9 – «Хірургічна стоматологія», станція 10 була присвячена екстреній та невідкладній медичній допомозі.

Варто зазначити, що дев'ять із десяти запропонованих кафедрою станцій були практичними та передбачали роботу здобувачів на фантомах та тренажерах. Одна станція із блоку навчальної дисципліни «Терапевтична стоматологія» була клінічною та передбачала взаємодію здобувача зі заздалегідь підготовленим стандартизованим пацієнтом. Отже, було охоплено весь спектр необхідних маніпуляцій, якими має володіти випускник закладу вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 221 «Стоматологія». Окрім того, варто підкреслити, що таке поєднання станцій дозволило повною мірою оцінити як загальні, так і спеціальні (фахові, предметні) компетентності здобувачів. Так, під час роботи на клінічній станції здобувач мав змогу продемонструвати свої навички у клінічних та комунікативних компетенціях.

Необхідно також зазначити, що в розробленому положенні було чітко визначено час виконання завдання на кожній станції, який становив 10 хвилин. Перерва між станціями становила 1 хвилину, під час якої здобувачі переходили до наступної станції, відповідно до свого маршрутного листа. Для сповіщення здобувача про закінчення виконання чергового завдання на кожній станції екзаменатори використовували таймер зворотного відліку часу з відповідним звуковим сигналом. Загальний час складання іспиту для одного здобувача обмежувався 109 хвилинами. В один день такий іспит послідовно за змінами складали дві екзаменаційні групи здобувачів, які, відповідно до кількості станцій, склалися з 10 осіб.

На основі Стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти колективом викладачів кафедри стоматології № 1 університету був розроблений увесь необхідний обсяг методичного забезпечення для кожної станції, а саме: паспорти станцій, контрольні чек-листи, інструкції для здобувачів, екзаменаторів та технічного персоналу, алгоритми виконання практичних завдань. У своїй структурі розроблені паспорти станцій мали такі обов'язкові компоненти, як: загальна інформація, завдання для студента, алгоритм дій студента під час проходження станції, контрольний чек-лист. У разі, якщо станція була клінічною, у паспорті станції також додатково містилися легенда й інструкція для стандартизованого стоматологічного пацієнта. Окремо варто підкреслити, що з метою унеможливлення звуження підготовки здобувачів для кожної станції було підготовлено декілька рівнозначних сценаріїв проходження станції, які випадковим чином змінювали після іспиту для кожної екзаменаційної групи. У зв'язку з тим, що ОСП(К)І цього навчального року мали складати вітчизняні й іноземні студенти, зокрема й англомовні, усі зазначені методичні матеріали були підготовлені та роздруковані трьома мовами (українською, англійською та російською).

Оцінку роботи здобувачів на кожній станції ОСП(К)І екзаменатори проводили за контрольним чек-листом. Було запропоновано, що максимальна оцінка за виконання здобувачем завдання на одній станції має становити 5 балів. Усі алгоритми виконання стоматологічних маніпуляцій на фантомах та тренажерах, а також відповідні контрольні чек-листи були розподілені на 10 пунктів (кроків). Кожному пункту (кроку), відповідно до розробленої системи оцінки, була присвоєна певна частина бала, залежно від повного (0,5 бала) або часткового (0,25 бала) виконання завдання даного етапу. Якщо здобувач не виконував завдання на певному етапі стоматологічної маніпуляції, то за цей пункт (крок) екзаменатор виставляв 0 балів.

Дещо інакше виглядала система оцінки проходження та виконання завдання здобувачем на клінічній станції. Максимальний бал на цій станції також дорівнював 5, але найвищу оцінку здобувачі могли отримати в разі повного виконання всіх 16 пунктів (кроків) алгоритму обстеження стоматологічного хворого. Кожному із цих пунктів (кроків) присвоювали певну частину бала (0,25 або 0,5 бала), залежно від їхньої

складності та значущості. Відповідну частину бала виставляли лише в разі повного виконання конкретного пункту (кроку) алгоритму. Після підрахунку загальної підсумкової кількості балів за результатами проходження відповідних станцій випускникам виставляли окремі оцінки з кожної навчальної дисципліни, що входили до ОСП(К)І, зокрема: з терапевтичної стоматології, хірургічної стоматології, ортопедичної стоматології та стоматології дитячого віку. Результат проходження станції, яка стосувалася екстреної та невідкладної медичної допомоги, урахували в підсумковому балі з хірургічної стоматології. Після закінчення роботи екзаменаційної комісії для кожного здобувача підраховували загальний бал ОСП(К)І, згідно із 200-бальною шкалою, який заносили у протокол із присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації.

Робота з підготовки та безпосереднього проведення будь-якого оцінювання, і ОСП(К)І в цьому не є винятком, визначає низку адміністративних, методологічних, організаційних та матеріально-технічних проблем, які потребують пошуку нових, актуальних, а іноді деякою мірою нестандартних рішень. Передусім така форма іспиту потребує формування великої команди висококваліфікованих фахівців, що мають навички не тільки науково-педагогічної та лікувально-консультативної роботи, але й адміністративної, організаційної. Можливо, як варіант, у підготовчий період має бути створена окрема робоча група або структурний підрозділ, який візьме на себе роль координаційного центру з організації цього іспиту, що в умовах обмеженого кадрового потенціалу переміщених закладів вищої освіти, зокрема таких, як Донецький національний медичний університет, є актуальною та досить суттєвою проблемою.

Однією з визначальних умов щодо проведення ОСП(К)І є наявність відповідної та, зрозуміло, потужної матеріально-технічної бази. Переміщеним університетам досить складно вирішити цю проблему. Замінити дорогі поліфункціональні фантоми та тренажери деякою мірою можна в разі використання на практичних станціях ОСП(К)І, наприклад, моделей щелеп, рентгенологічних знімків або представлених результатів інших, зокрема й лабораторних, досліджень, клінічних фотографій, колажів, а також відеозаписів спілкування лікаря-стоматолога з пацієнтом або відеозаписів обстеження стоматологічних хворих.

Ще однією важливою проблемою є необхідність залучення до попередньої всебічної підготовки та безпосереднього проведення ОСП(К)

І великої кількості викладачів, які мають бути спеціально підготовлені до цього іспиту. Кожний екзаменатор має чітко дотримуватись затвердженого регламенту проведення іспиту, жодним чином не втручатись у процес виконання здобувачем отриманого завдання, лише оцінювати відповідно до наявного чек-листа його дії. Підготовку команди екзаменаторів варто починати заздалегідь шляхом проведення неодноразових семінарів та тренінгів саме для викладачів, а також, можливо, шляхом проведення пілотного варіанта іспиту для виявлення всіх недоліків та прихованих труднощів, які можуть виникнути безпосередньо під час іспиту.

Необхідно також зазначити, що на плечі організаторів ОСП(К)І й екзаменаторів лягає величезний тягар у вигляді колосального обсягу документів, які мають бути підготовлені та складені за результатами його проведення. Окрім чек-листів, які екзаменатори заповнюють на кожного здобувача, голова, члени та секретарі екзаменаційної комісії мають скласти та внести відповідну інформацію у протоколи присвоєння ідентифікаційного номера здобувачу на іспиті, індивідуальні протоколи, екзаменаційні відомості, а також протоколи засідання екзаменаційної комісії окремо для кожної екзаменаційної групи. Такий значний обсяг паперової роботи потребує залучення додаткових людських ресурсів, значної концентрації уваги виконавців, витрати часу, використання оргтехніки для роздрукування всіх матеріалів, а також певних навичок, тому в майбутньому, можливо, доцільним було б переведення хоча б частини цих документів в електронний формат із наявністю функції автоматичного підрахунку результату складання іспиту кожним окремим здобувачем.

Висновки. Набутий у минулому навчальному році певний позитивний досвід дозволяє дійти висновку, що об'єктивний структурований практичний (клінічний) іспит виглядає як цілком дієвий та сучасний спосіб оцінки знань та вмій здобувачів вищої освіти в рамках компетентісного підходу до освітнього процесу. У результаті його проведення можна не тільки проконтролювати теоретичні знання, але й оцінити розуміння та можливість виконання здобувачем завдань на практиці. З іншого боку, для забезпечення високого рівня проведення випускних іспитів у форматі ОСП(К)І заклади вищої освіти мають бути готовими до проведення комплексу організаційних і методологічних заходів та значних матеріальних витрат.

Література:

1. Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями в галузі знань 22 «Охорона здоров'я»: постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 334. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.01.2022).

2. Про затвердження Порядку, умов та строків розроблення і проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту та критеріїв оцінювання результатів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.02.2019 р. № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0279-19#Text> (дата звернення: 05.01.2022).

3. Assessment of clinical competence using objective structured examination / R.M. Harden et al. *British medical journal*. 1975. Vol. 1. № 5955. P. 447–451. DOI: 10.1136/bmj.1.5955.447.

4. Rushforth H.E. Objective structured clinical examination (OSCE): review of literature and implications for nursing education. *Nurse education today*. 2007. Vol. 27. № (5). P. 481–490. DOI: 10.1016/j.nedt.2006.08.009.

5. Біденко Н.В. Досвід організації об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) для студентів третього курсу стоматологічного факультету. *Сучасна стоматологія*. 2019. Вип. 3. С. 106–107. DOI: 10.33295/1992-576X-2019-3-106.

6. Бугерчук О.В., Бульбук О.І., Бульбук О.В. Підхід до організації об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСКІ) зі спеціальності 221 «Стоматологія». *Art of Medicine*. 2020. Вип. 2 (14). С. 86–91. DOI: 10.21802/artm.2020.2.14.86.

7. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2019 р. № 879. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS32021.html (дата звернення: 05.01.2022).

References:

1. On approval of the Procedure for the implementation of a single state qualification exam for applicants for

higher education master's degree in the field of knowledge 22 Health: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 28.03.2018 № 334. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. On approval of the Procedure, conditions and terms of development and conduct of the unified state qualification exam and criteria for evaluation of results: order of the Ministry of Health of Ukraine dated 19.02.2019 № 419. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0279-19#Text> [in Ukrainian].

3. Harden, R.M., Stevenson, M., Downie, W.W., & Wilson, G.M. (1975). Assessment of clinical competence using objective structured examination. *British medical journal*, 1 (5955), 447–451. <https://doi.org/10.1136/bmj.1.5955.447> [in English].

4. Rushforth H.E. (2007). Objective structured clinical examination (OSCE): review of literature and implications for nursing education. *Nurse education today*, 27 (5), 481–490. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2006.08.009> [in English].

5. Bіденко, N.V. (2019). Dosvid orhanizatsii obiektyvnoho strukturovanoho klinichnoho ispytu (OSKI) dlia studentiv tretoho kursu stomatolohichnoho fakultetu [Experience in organizing an objective structured clinical examination (OSCE) for third-year dental students]. *Suchasna stomatolohiia*, (3), 106–107. DOI: 10.33295/1992-576X-2019-3-106 [in Ukrainian].

6. Buharchuk, O.V., Bulbuk, O.I., & Bulbuk, O.V. (2020). Pidkhdid do orhanizatsii obiektyvnoho strukturovanoho klinichnoho ispytu (OSKI) zi spetsialnosti 221 «Stomatolohiia» [Approach to the organization of an objective structured clinical examination (OSCE) in the specialty 221 "Dentistry"]. *Art of Medicine*, 86–91. DOI: 10.21802/artm.2020.2.14.86 [in Ukrainian].

7. On approval of the standard of higher education in the specialty 221 "Dentistry" for the second (master's) level of higher education: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 24.06.2019 79879. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS32021.html [in Ukrainian].